

Rudīte Kalniņa, Aija Taimiņa

Aglonas inkunābūlas — pāvesta Klementa V “Constitutiones” (1476) — restaurācija

Saviļpojoši apzināties, ka 20.gadsimta nogalē — 1993.gadā — Aglonas bazilikas bibliotēkā atrasta salīdzinoši labi saglabājusies inkunābūla ādas iesējumā — pāvesta Klementa V (*Clemens V*, 1264-1314) apkopotās baznīcas tiesību normas, ko 1476.gadā Bāzelē iespieda Mihaels Venslers (*Michael Wenssler*).

Inkunābulā apkopoti *rietumu rita* (lat. ritus ‘paraža’ — priekšrakstos noteiktu dievkalpojuma rituālu un ceremoniju kopums un secība) baznīcas kanonisko tiesību avoti. Eiropas bibliotēkās kopumā saglabājušies vien nedaudz vairāk nekā 20 šīs baznīcas tiesību izdevuma eksemplāru¹.

Inkunābūlas atklāšana

Pirms Romas pāvesta Jāņa Pāvila II ierašanās Latvijā 1993.gadā, Aglonas bazilikā tika veikta vērienīga pārbūve, kuras gaitā tika atrasti vērtīgi 15.-19.gadsimta dokumenti. Visvairāk cietušās grāmatas un dokumenti 1993.gadā tika pārvēsti uz Rīgu, kur Latvijas Restauratoru biedrības restauratori veica to preventīvu tīrīšanu un konservāciju Latvijas Vēstures muzeja Restaurācijas centra restauratores Ārijas Ubarstes vadībā. Tikai Latvijas Restauratoru biedrības 10 gadskārtas konferencē 1999. gada 10. jūnijā Ārija Ubarste informēja par šo darbu. Diapozitīvos tika demonstrēti arī inkunābulā ielīmēto grafiku attēli. Tādējādi 1999.gadā atklātībā pirmoreiz tika demonstrēts jaunatradums, gan to neidentificējot un vārdā nenosaucot.

Runātais piesaistīja klātesošās Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas (LAB) Rokrakstu un reto grāmatu nodaļas speciālistes un šo rindu līdzautorēs Aijas Taimiņas uzmanību. Profesionālā interese neatļāva atstāt inkunābulu (šādi tiek dēvētas grāmatas, kas iespiestas līdz 1500.gadam) nepaskatītu un neiepazītu.

Kā klostera telpās glabājas tīrtie un restaurētie dokumenti? Tika klauvēts pie durvīm un tās atvērās!

Rēzeknes un Aglonas diacēzes bīskaps J.Bulis deva atļauju apskatīt Aglonas bazilikas arhīva/bibliotēkas dokumentus. 2000.gada novembrī ekspertes — Latvijas Nacionālās bibliotēkas (LNB) Reto grāmatu un rokrakstu nodaļas speciālisti Silvija Šiško un A. Taimiņa — ar krājumu laipni iepazīstināja toreizējais Aglonas dekāns J.Stepiņš un vikārs V.Naglis. Viņam vikārs pasniedza kādu grāmatu, viltīgi jautājot: “Gribētu zināt Jūsu domas par šo izdevumu?” Protams, grāmata tika nekavējoties identificēta kā inkunābūla, kas iespiesta Bāzelē Venslera tipogrāfijā 1476. gadā.

Pēc iepazīšanās ar arhīva krājumu speciālistu slēdziens

bija vienprātīgs — vērtīgajam krājumam nepieciešama restaurācija un sevišķiem eksemplāriem arī konservācija. **2001.gada jūnijā** Kultūrkapitāla fondam tika iesniegts projekts, kura mērķis bija Aglonas bazilikas arhīva/bibliotēkas krājuma dokumentu konservācija. Projekts guva atbalstu.

Aglonas bazilikas arhīva/bibliotēkas dokumentu tīrīšanas un konservācijas darbu veica Latvijas Valsts arhīvu Centrālās mikrofotokopēšanas un dokumentu restaurācijas centra direktore — grafikas restauratore, vecmeistare — Inta Rudzīte un LNB Restaurācijas un digitalizācijas nodaļas vadītāja, šī raksta autore Rudīte Kalniņa, kā arī brīvprātīgās palīdzes — Eleonora Zariņa un Irēna Muižniece. LAB speciāliste A. Taimiņa reģistrēja, īsi aprakstīja un sastādīja vērtīgāko Aglonas bazilikas **grāmatu sarakstu**, kas glabājas Aglonas bazilikā, LAB un LNB. Sarakstā ietverti 93 grāmatu nosaukumi.

Inkunābūlas raksturojums

Klementa V “Constitutiones” pirmoreiz iespiests Maincā 1460.gadā, vēlāk izdots atkārtoti. Aglonas bazilikas bibliotēkā atrodamā inkunābūla ir grāmata 13.izdevums. Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā glabājas vēlāks, 1483.gadā Venēcijā iespiests “Constitutiones” izdevums².

Atrastā inkunābūla sākotnēji piederējusi Rīgas klēriķim, maģistram **Reinholdam Soltrumpam** (*Reinhold Soltrump*, dz. ap 1443.-1445.g.).

Rīgas patriciešu Soltrumpu ģimene Rīgā ieradās 14.gadsimta sākumā no Dortmundas. Soltrumpu nams atradās Bagātnieku (tagad — Grēcinieku) ielā Nr. 22. (*Riekehrasse, Reichstrasse, vēlāk Riekenstrasse*). Būdam Rīgas birģermeistars, Johans Soltrumps (†1477) vadīja Rīgas pilsētas politisko cīņu pret pilsētas feodālo senjoru arhibīskapu Silvestru Stodevešeru (*Silvester Stodewescher, †1479*). Rīgas pilsētas un arhibīskapa konfliktam saasinoties, S.Stodevešers 1477.g. maijā pasludināja *interdikt* (no lat. val. — katolu baznīcas soda līdzeklis — aizliegums rīkot dievkalpojumus un reliģiskas ceremonijas noteiktā teritorijā), izslēdzot no baznīcas Rīgas pilsētu un aizliedzot visās baznīcās noturēt ceremonijas. Kad J.Soltrumps 1477.g. nomira un tika apglabāts Pētera baznīcā, arhibīskaps pieprasīja viņu izrakt un apbedīt klajā laukā, uzlietot sodus arī apbedīšanas ceremonijas dalībniekiem. Pēc rīdzinieku sūdzības, 1477.g. beigās Romas pāvests *interdikt*u pilsētai atcēla³.

J.Soltrumpa dēls Reinholds, jurists un Rīgas klēriķis, kas bija studējis Leipcigas universitātē tiesības (*imatrikulēts* 1465.gadā) un iespējams, vēlāk studijas turpinājis civiltvē Vācijā (1466-1474), līdz ieguvis tiesību maģistra grādu, atradās šo dramatisko notikumu degpunktā, jo bija saistīts ar Rīgas garīdzniecību, un viņam piederēja vikārijs Sv. Katrīnas baznīcā pie Rīgas franciskāņu klostera. Precīzu dokumentāru ziņu par Soltrumpa tālāko dzīvi trūkst, ir gan pieņēmums, ka 1480.gadā viņš Rīgu atstājis, gan gluži pretējs — R.Soltrumps vēl 1489.gadā bijis rīdzinieks.

R.Soltrumps pieskaitāms Rīgas bibliofilu aprindām — viņš pircis vērtīgus iespieddarbus un rokrakstus, pats pārrakstījis un komentējis tekstus. Šobrīd apzināti 15 viņam piederējuši konvolūti (kopsējumi, kas satur vairākus iespieddarbus un/vai rokrakstus) pamatīgos un greznos ādas apkalumsējumos. Soltrumpa grāmatu kolekcija bija raksturīgs humanisma laikmeta turīgāko aprindu pārstāvja literatūras krājums, kurā rodami gan teoloģiska, gan juridiska satura apcerējumi, daiļliteratūra un

enciklopēdijas. R.Soltrumps bija arī miniatūramatieris — savās grāmatās viņš iezīmējis iniciāļus un rubrikas. Soltrumpa krājumā bijušas vairākas unikālas 15.gadsimta beigu krošu jeb metāla griezuma gravīras, kas saglabājušās, ielīmētas viņa grāmatu vāku iekšpusē.⁴ Šādi attēli rodami arī restaurētajā Aglonas bazilikas inkunābulā, kas kādreiz piederējusi R.Soltrumpam.

Vēlāk (domājams, pēc 1480./1489.g.) R.Soltrumpa grāmatas un rokkrasti nonākuši Rīgas franciskāņu klostera bibliotēkā, ko savukārt 1524.g. pārņēma jaundibinātā Rīgas pilsētas bibliotēka⁵. Šobrīd Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā atrodas grāmatas, kuru pierību R.Soltrumpam apstiprina īpašuma ieraksti un margināļi, kā arī viņam raksturīgā zīmēto iniciāļu veidojuma maniere.⁶

Vāku iekšpusē ielīmētās gravīras

Vērtīgas un nozīmīgas ir vairākas inkunābulas vāku iekšpusē ielīmētās gravīras:

Jānis Kristītājs, svētais Sebastians, svētais Kristaps

Viena vāka iekšpusē ielīmētajā gravīrā attēloti trīs svētie, kas stāv līdzās zem pusloka arkas velvēm, aizmugure redzams paklājs ar ozollapu ornamentu. Jānis Kristītājs labajā rokā tur grāmatu ar Dieva Jēru, uz to norāda kreisā roka; zem kājām ir pūka galva. Vidū — svētais Sebastians bruņās, ar apmetni, labajā rokā redzams loks, kreisajā — trīs bultas. Svētais Kristaps ar nūju rokās iebridis ūdeni, tam uz pleciem Jēzusbērns.

Lentes — mākoņu apmale "b" ir evaņģelistu simboliem stūros un uzrakstiem fraktūrā: *iohann, matheus, marc, luca*.

Gravīrā redzamas naglu galvas. Logos redzamas divas meistara markas — signatūras. Metāla griezumam, ko varētu attiecināt uz 15.gadsimta 70.gadiem, iespējams, veidojis "Mākoņkalnu meistars" (Meister mit den Bergwolken) Ķelnē.⁷ Attēls iespiesti apvērsti, tāpēc uzraksti pie evaņģelistu simboliem salasāmi spoguļattēlā. Izkaisīti grāmatas īpašnieka Reinholda Soltrumpa iniciāļi **RS**. Attēls V.L. Šreibera⁸ katalogā nav reģistrēts. Gravīra atgādina V.L.Šreibera aprakstīto metāla griezumu "Svētais Antonijs, svētais Sebastians, svētais Kristaps"⁹, tikai svētā Antonija vietā attēlots Jānis Kristītājs.

Svētās Marijas kronēšana

Gravīrā attēlota svētā Marija ar 14 svētajām jaunām mocēklēm un aizbildnēm.

Ovāla centrā svētā Marija uz ceļiem, saliktām rokām, vaļējiem matiem, garā apmetnī, bez nimba. Kroni ar pieciem zūburiem tai virs galvas tur Dievs Tēvs apmetnī un Kristus ar ērkšķu vainagu un apmetnī, virs Marijas galvas — Svētā Gara balodis. Kronēšanas ainu ietver mākoņu vainags ar tekstu latīņu valodā, iespiestu fraktūrās spoguļrakstā un 14 svēto jaunavu mocēkļu un aizbildņu attēli un to vārdi fraktūrā (sk. no vidus augšā virzienā pa kreisi): sv. Aleksandrija Katrīna, sv. Barbara, sv. Nivellas Ģertrūde, Antiohijas Margarēta, sv. Marija Magdalēna, sv. Agate, Marta no Betānijas, sv. Tīringas Elizabete, sv. Klāra, sv. Lūcija, sv. Ursula, sv. Apolonijs, sv. Doroteja no Cēzrejas, sv. Agnese.

Stūros apļos redzami ķēniņa Dāvīda, Abakuka, divu nenoskaidrotu praviešu attēli ar fraktūrrakstu uz katra jostas.

Metāla griezumam veidojis nenoskaidrots Lejasreinas (*Niederrhein*) meistars 15 gs. 70.gados. V.L.Šreibera

katalogā tas nav reģistrēts¹⁰. Ikonogrāfiski attēlu var nedaudz salīdzināt ar V.L.Šreibera aprakstīto gravīru "Eņģeļi kronē Mariju"¹¹, kas papildināta ar vainagu un 14 svēto jaunavu attēliem; turklāt V.L.Šreibera aprakstītajā gravīrā kroni tur eņģeļi, bet svētā Marija stāv.

Inkunābulas krāsvielas

Inkunābulas vāka ielīmētās grafikas krāsotas zaļā, brūnā un dzeltenā krāsā. Analīzes rāda, ka brūnā un dzeltenā krāsa satur atšķirīgās koncentrācijās dzelzs oksīdu un kalcija karbonātu, bet zaļā — vara acetātu.

Zaļā krāsa ir izspiedusies cauri papīram un pat iekrāsojusi vāka koka pamatni, tas izskaidrojams ar dažādām ķīmiskām un fizikāli ķīmiskām reakcijām.

Papīra ūdenszīmes

Apskatot inkunābulas teksta lapu ūdenszīmes un salīdzinot tās ar Nikolaja Līhačova savāktu un aprakstīto kolekciju¹², var secināt, ka tās **iespiestas uz papīra**, kas izgatavots pirms 1453.gada.

Pēc N.Līhačova minējumiem, priekšlapas izgatavošanas laiks varētu būt ap 1392.gadu. Taču tas ir tikai pieņēmums, kas nav pierādīts.

Iespējams, ka inkunābulā saskatāmās ūdenszīmes sākotnēji parādījās 1392. un 1453.gadā. Turpmākos gadu desmitos to motīvi lietoti kā papīra izgatavotāja zīmols. Arī citi spiedogi — metāla griezumi, vara gravīru klīšejas, iespējuma rotājumu spiedogi — ilgstoši lietoti, pirkti un pārdoti.

Papīra struktūra

Pārbaudot šķiedru izcelsmi, Latvijas Valsts Koksnes Ķīmijas institūta zinātniece **Ļubova Belkova** secinājusi¹³, ka grafikas un grāmatas bloka lapas iespiestas uz **100% linu šķiedru celulozes papīra**. Tā iegūšanai izmantota viendabīga, augstvērtīga bezpiemaisījumu izejviela. Grafiku papīra šķiedru kvalitāte vizuāli atšķiras no grāmatas bloka papīra šķiedras. Abos papīra veidos šķiedras ir defibrilējušās, taču blokā izmantotā papīra šķiedras mazāk, nekā grafiku papīra šķiedras.

Iesējums un ādas rotājumi

Interesantas diskusijas izraisīja senās grāmatas iesējums. Tika izvirzītas un apspriestas divas nostādes:

- inkunābula iesieta tūlīt pēc tās iespiešanas,
- inkunābula iesieta tikai nākamajā gadsimtā.

Iesējuma rotājuma kompozīcija, aizdares vara kausējuma plāksnītes un citas detaļas lika Tartu Mākslas koledžas profesoram **E.Valks Falkam** izteikt pieņēmumu, ka inkunābulas iesējums ir netipisks 15 gs. vācu iesiešanas skolai. Domājams, ka grāmatu iesējis kāds Rīgas grāmatšējs apmēram 100 gadus pēc tās iespiešanas. Diegi un iesējuma detaļas arī pierāda, ka iesējums varētu būt vietējā meistara darbs, jo bloka muguras stiprinājums izgatavots no linu auduma, nevis no pergamenta, kā tas parasts vācu iesējumos. E.Valks Falks norāda, arī grāmatas aizdare — kontūras un materiāla biezums — neatbilst 15.gadsimta gotikas iesējumam, bet gan 16.gadsimta iesiešanas praksei.

Mākslas zinātnieki — **Valdis Villerušs, Elita Grosmane un Rūta Kaminska** ne apšauba, ne noliedz abas versijas.

Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas inkunābulu kataloga sastādītāja, grāmatniecības vēstures pētniece **Rūta Astra Jēkabsons** uzskata, ka iesējums veikts ārpus Latvijas 15.gadsimta beigās vai 16.gadsimta sākumā.

E.Valks Falks un V.Villierušs atzīst, ka ādas iesējuma rotājumiem izmantoti atsevišķu trafaretu spiedogi. To izmēri saskatāmi gan priekšvāka iespiedumos, gan aizmugures vākā.

Pētnieks **J.A.Szirmai**¹⁶ norāda, ka nullišus ādas rotājumu veidošanai sāka izmantot Dienvidvācijā starp 1467. un 1484. gadu. Šis 15.gadsimta otrās puses revolucionārais jauninājums radikāli mainīja ādas rotāšanas procesu. Trafareta spiedoga izmantošana liek domāt, ka grāmata iesieta drīz pēc iespiešanas.

Restaurācijas process

Restaurācijas process sākās ar inkunābulas vērtēšanu, ko veica 1994.gadā LNB izveidotā Restaurācijas Padome. Inkunābulas restaurāciju uzticēja LNB restauratorei meistarei Sarmitei Lenčbergai, bet vākam pielīmēto grafiku restaurāciju — restauratorei Ilzei Bulai. Detalizēti tika apspriesta restaurācijas gaita un iespējamie sarežģījumi.

Pēc krāsu un papīra šķiedru sastāva analīzes¹⁸ radās jautājums, kā no koka vāku virsmas noņemt tai pielīmēto grafikas lapu. Gan sausais, gan mitrinošais atdalīšanas paņēmieni slēpj daudz neparedzētu pārsteigumu. Galvenās grūtības varēja radīt krāsu nenoturība ūdens vidē un ne visai lielā šķiedru stiprība. Zinot papīra šķiedru izejmateriālu¹⁸, tika nolemts grāmatas lapas tīrīt mehāniski — vispirms ar želatīna ūdens/spirta šķīdumu nostiprinot grafikas krāsu, tad to atdalot no koka pamatnes. Vietās, kur kokam papīrs bija cieši piestiprināts, to atdalīja, mitrinot grafikas virspusi ar siltu mitlu limi.

Savā pieredzē dalījās arī Tartu Mākslas koledžas profesors Endels Valks Falks, kuram ir liela pieredze raritāšu restaurācijā un ievērojama autoritāte Eiropas restauratoru vidū. Pirms dažiem gadiem viņa vadībā tika restaurēta inkunābula Igaunijas Akadēmiskajā bibliotēkā Tallinā. Viņš ieteica inkunābulu un citu seniespiedumu restaurācijā bez restauratoriem un konservatoriem pieaicināt arī mākslas vēsturniekus, ķīmiķus — par katru problēmu konsultēties ar attiecīgās nozares speciālistiem. E.Valks Falks rekomendēja restaurācijā izmantot nevis jaunus, bet vēsturiskos materiālus, piemēram, papīru izgatavot pašiem. Bloka lapas zinātnieks ieteica atīrīt ar speciālu restaurācijai paredzētu dzēšgumiju, lapas mazgāt šķīdumā, kas satur metilcelulozi — šādi stiprinātas lapas iespējams mazgāt pat vannā uz sieta.

Grūti bija izlemt, uz kāda papīra dublējamās grafikas. Restauratori izvēlējās LNB Restaurācijas nodaļā atrodamo japāņu papīru un vienojās, ka restaurētās grafikas pie vākiem netiks pielīmētas. Tika atbalstīts E.Valka Falka priekšlikums: grafikas kopā ar aizsargpapīru pievienot iesējuma pirmajai un pēdējai burtnīcai tādā pat stāvoklī, kā tās bija pielīmētas pie koka virsmas.

Restauratoru veikums

Grafikas noņemšana prasīja pacietību, jo zaļā krāsa bija "sacementējusi" papīru ar koka vāku virsmu. Daudz laika tika veltīts grafikas virsmas tīrīšanai un limes palieku noņemšanai. Problēmas radīja grafiku papīrs, jo ar limi samitrinātā virsma kļuva ļoti elastīga un staipīga, kas ir raksturīgi līnu izcelsmes celulozes papīram. Dublēšana noritēja veiksmīgi un pēc presēšanas grafikas tika nodotas iesiešanai.

Inkunābulas **iesējums** bija daļēji saglabājies. Burtnīcu lapas locījumu vietās bija stipri bojātas, tās kopā saturēja

iesējuma šūšanai izmantotie garšķiedru līnu diegi. Ādas vāki bija salīdzinoši labi saglabājušies.

Stipri bojāta bija arī inkunābulas **lapu** apakšējā daļa. Lapas tika tīrītas ar suku un dzēšgumiju, nostiprinātas ar karboksimetilcelulozes ūdens šķīdumu, pēc tam mazgātas demineralizētā ūdenī. Papīra krāsa kļuva gaišāka. Trūkstošās daļas pieaudzēja ar japāņu garšķiedru restaurācijas papīru. Lapas tika presētas un atjaunots grāmatas bloka sējums.

2004.gada 8.septembrī Aglonas bazilikā atrastās inkunābulas restaurācija bija pabeigta. Kopā ar restauratoriem priecājās visi procesā iesaistītie kolēģi. Savukārt inkunābula, ievietota speciālā kartona kārbā kopā ar glabāšanas instrukciju, tika nodota tās īpašniekam — Aglonas bazilikai.

Pateicība palīgiem

Inkunābula kā restaurācijas objekts reti nonāk restauratoru rokās. Šādu nozīmīgu darbu nevar veikt divi vai vairāki pat augstas kvalifikācijas restauratori. Nepieciešamas dažādu nozaru speciālistu konsultācijas un domu biedru atbalsts. Objekta unikalitāte — vecums un izmantotie materiāli, iespiešanas un iesiešanas veids — savjiņo. Lai saprastu inkunābulas īpatnības, jāmēģina izprast tās veidotāju domu gaitu. Tas ir aizraujošs ceļojums vairāk nekā 500 gadu senā pagātnē, kad papīram neizmantoja koksnes masu, kad krāsvielas ieguva no zemes minerāliem, bet par saistvielām izmantoja pieejamākos dabas produktus — medu, olas baltumu vai augu sveķus.

Autores izsaka pateicību restauratoriem, konsultantiem un palīgiem **Endelīm Valkam Falkam, Intai Rudzītei, Aijai Brīvniecei, Ingai Šteingoldei, Velgai Opulei, Inārai Klekeri, Ingai Šilderei, Marikai Karlsoni, kā arī visiem citiem.**

2004.gada 7. decembrī plkst. 15.00 LNB Izstāžu zālē plašāka sabiedrība pirmo reizi varēja apskatīt restaurēto inkunābulu.

Par 1993.gadā atrastās inkunābulas izpēti, kā arī par Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas (LAB) retumu krājumu stāstīja LAB Rokrakstu un reto grāmatu nodaļas darbiniece **Aija Taimiņa**. Ar inkunābulas restaurācijas gaitu iepazīstināja LNB Restaurācijas un digitalizācijas nodaļas vadītāja **Rudīte Kalniņa**. Savos iespaidos par nozīmīgo notikumu dalījās LNB direktors **Andris Vilks** un Tartu (Igaunija) Mākslas koledžas profesors, restaurators **Endels Valks Falks**. **Elīta Grosmane** stāstīs par žurnāla "*Mākslas vēsture un teorija*" otro numuru, kurā lasāms A.Taimiņas raksts par vērtīgo atradumu.

Interesanti varēja apskatīt ne tikai inkunābulu, līdz šim mazzināmas "skrošu gravīras", bet arī digitālajās fotogrāfijās izsekot komplīcētajam restaurācijas procesam.

Atsauces:

¹ Gesamtkatalog der Wiegendrucke. - Leipzig; Berlin; Stuttgart: K.W. Hiersemann, 1925. - (turpmāk - GW).

² Turpat. - Bd. 6, Nr.7.110.

³ Feodālā Rīga. - Rīga, 1976. - 55. - 56. lpp.

⁴ Schreiber W. L., Meisterdrucke der Metallschneidekunst: Die Schrotblätter in Danzig, Königsberg, Pelpin, Riga // Einblattdrucke des funfzehnten Jahrhunderts / Hrsg. Von Paul Heintz. - Strassburg, 1914.- Bd. V.

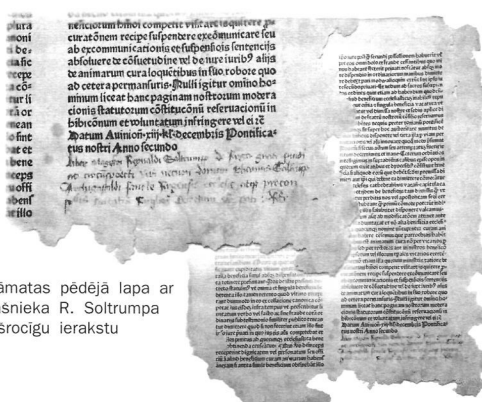
⁵ Busch N. Die Geschichte der Rigaer Statbibliothek und deren

No vāka noņemta pirmā grafika

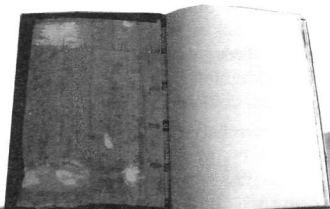
Otrā grafika pirms dublēšanas (ar detaļām)

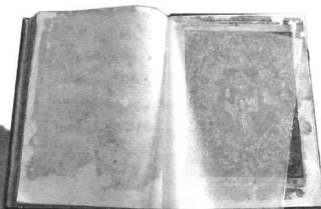
Grāmatas pēdējā lapa ar ipašnieka R. Soltumpa pasrocīgu ierakstu

Grāmatas vāki ar grafiku

Grāmata pirms priekšlapas pielīmēšanas

Restaurētā grafika ar aizsarglapu

Inkunābula pēc restaurācijas

Grāmatas iesējuma vāku deļi

Grāmatas ādas iesējums pēc bloka atdalīšanas

Lapas restaurācija uz gaismas galda

Restaurācijas padome strādā. No labās LNB Restaurācijas un digitalizācijas nodaļas restauratore Iveta Daugule, Ilze Bula, Latvijas Valsts arhīvu Centralās mikrofotokopēšanas un dokumentu restaurācijas laboratorijas direktore, grafikas restauratore vecmeistare Inta Rudzīte, Arzemuju Mākslas muzeja Restaurācijas nodaļas vadītāja, grafikas restauratore meistare Aija Brivnice, LNB restauratore meistare Sarmīte Lenčberga, LNB Restaurācijas un digitalizācijas nodaļas vadītāja Rudīte Kalniņa.

Darba veicēji. No labās Sarmīte Lenčberga, Ilze Bula.

Bucher. - Rīga, 1937. - S.75, 80-89.

6 Incunabula Bibliothecae Rigensis / Sast. R. A. Jēkabsons. - Rīga: Zinātne, 1993. - Nr.72, 101 (grāmatas ar piederības ierakstiem), Nr. 56, 91, 205, 147 (analogi iniciāļu veidojums, marginālijas; iespējams, ka arī inkunābulas Nr. 193, 179 kolorējis R. Soltrumps).

7 Sk.: Schreiber W. L. Meisterdrucke...- Bd. VII . - S. 81.

8 Schreiber W. L. Handbuch der Holz- und Metallschnitte des XV. Jahrhunderts - Leipzig: Verlag Karl W. Hiersemann, 1928. - Bd . 5: Metallschnitte (Schrotblätter) .- S. 7.

9 Turpat . - Bd. V . - S. 132, Nr. 2541 h.

10 Turpat . - Bd. VII . - S. 79.

11 Turpat . - Bd. V . - S. 120, Nr. 2511.

12 Banik G., Ponahlo J. Some aspects of degradation phenomena of paper caused by green copper-containing pigments // The Paper Conservator. – 1982/83 .- vol 7 . - P.3-7.

13 Art Materials: Pigments and Painting Methods //

Encyclopedia of Materials Science and Engineering/ Ed. M. B. Brevet .- Pergamon press, 1986. - P. 217-227.

14 Лихачёв Н.П. Палеографическое значение бумажных водяных знаков.- Москва: .izdavnies., 1899-1900 . - n. 1-3.

15 Koksnes Ķīmijas institūta zinātnieces Ļ. Beļkovas secinājumi pēc paraugu apskates elektronu mikroskopā. Mutisks ziņojums 8.6.2004. Rezultāti tiks publicēti atsevišķā rakstā.

16 The Archaeology of Medieval Bookbinding/ Szirmai J.A. - Suffolk, 2003 . – P.-243.

17 LNB Restaurācijas Padomes sēdes protokols 28.11.2002.

18 Protokols Nr. 1788/02, atrodas LNB Restaurācijas un digitalizācijas nodaļā.

19 Taimiņa A. 15.gs. metāla griezumā jeb “skrošu “ gravīras un Rīgas patricieša Reinholda Soltrumpa grāmatu likteņi // Mākslas vēsture un teorija. – 2004. - Nr.2. – 5.-19.lpp